

OBSAH

ATEISMUS V MINULOSTI A SOUČASNOSTI

ATEISMUS V OTROKÁŘSKÉ SPOLEČNOSTI

Ateismus ve starověké Indii	7
Ateismus ve starověké Číně	8
Ateismus ve starověkém Řecku	8
Ateismus ve starověkém Římě	11

VOLNOMYŠLENKÁŘSTVÍ VE STŘEDOVĚKU

VOLNOMYŠLENKÁŘSTVÍ A ATEISMUS BURŽOAZNÍ SPOLEČNOSTI

Velké objevy a protináboženské smýšlení renesance	14
Skepticismus v období renesance a boj proti náboženskému světovému názoru	16
Otevřené útoky proti náboženství	18
Volnomyšlenkářství a ateismus 17. století	19
Ateismus Benedikta Spinozy	20
Boj Pierra Bayla za svobodu svědomí a myšlení	21
Volnomyšlenkářství v Anglii v období buržoazní revoluce	21
Deismus a ateismus anglických myslitelů 18. století	23
Bojovný ateismus a utopický socialismus Jeana Mesliera	25
Voltairův antiklerikalismus a deismus	25
Ateismus francouzských materialistů	26
Boj německých osvícenců s náboženstvím a církví	28
Ateismus L. Feuerbacha	31
Ateismus ruských revolučních demokratů	32
Přírodovědecký ateismus	33
Současný nemarxistický ateismus	35

MARXISTICKÝ ATEISMUS

Ateismus zakladatelů marxismu	37
Leninská etapa ve vývoji marxistického ateismu	41

NÁBOŽENSTVÍ V SOUČASNÉM SVĚTĚ

Z HISTORIE NÁBOŽENSTVÍ

Rané období utváření lidské společnosti	45
Přednáboženské období	46
Vznik náboženství	46
Náboženství předtřídní společnosti	47
Náboženství třídní společnosti	48
Vznik judaismu	48
Zoroastrismus	48
Hinduismus	49
Džinismus a sikhismus	49

Taoismus	49
Konfuciánství	50
Šintoismus	50
Světová náboženství	50
Vznik buddhismu	50
Křesťanství a jeho proudy	51
Vznik islámu	52
Početnost věřících v soudobých náboženstvích	53
EVROPA	54
Finsko, Švédsko, Norsko, Dánsko, Faerské ostrovy, Island, Velká Británie, Irsko, Francie, Monako, Nizozemí, Belgie, Lucembursko, NSR, Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Rakousko, Portugalsko, Španělsko, Andorra, Gibraltar, Malta, Itálie, San Marino, Řecko, Jugoslávie, Albánie, Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko, Československo, Polsko, NDR, Západní Berlín	
ASIE	71
Kypř, Turecko, Syrská arabská republika, Libanon, Izrael, Jordánsko, Saúdská Arábie, Jemenská arabská republika, Lidově dem. republika Jemen, Omán, Sjednocené arabské emiráty, Katar, Bahrajn, Kuvajt, Irák, Írán, Afganistan, Pákistán, Indie, Bhútán, Nepál, Bangladéš, Maledivy, Srí Lanka, Barma, Thajsko, Laos, Kambodža, Vietnam, Malajsie, Singapur, Brunei, Indonésie, Východní Timor, Filipíny, Čína, Hongkong (Sjangan), Macao (Aomen), Mongolská lidová republika, Korejská lidově demokratická republika a Jižní Korea, Japonsko	
AFRIKA	81
Egyptská arabská republika, Libye, Tunisko, Alžírsko, Maroko, Ceuta a Melilla, Západní Sahara, Mauretánie, Senegal, Gambie, Ostrovy Zeleného mysu, Guinea-Bissau, Guinea, Mali, Sierra Leone, Libérie, Pobřeží slonoviny, Horní Volta, Ghana, Togo, Benin, Nigérie, Niger, Čad, Kamerun, Středoafriická republika, Gabun, Rovnická Guinea, Sv. Tomáš a Princův ostrov, Kongo, Zaire, Angola, Súdán, Etiopie, Džibuti, Somálsko, Uganda, Keňa, Tanzanie, Rwanda, Burundi, Mosambik, Malawi, Zambie, Rhodesie, Botswana, Lesotho, Svazijsko, Namibie, Jihoafrická republika, Malgašská republika, Mauritius, Ostrov Réunion, Komorské ostrovy, Seychelské ostrovy	
AMERIKA	96
Grónsko, Kanada, Saint Pierre a Miquelon, Bermudské ostrovy, USA, Mexiko, Belize (Britský Honduras), Guatemala, Honduras, Salvador, Nicaragua, Kostarika, Panama, Bahamy, Ostrovy Turks a Caicos, Kajmanské ostrovy, Jamaika, Kuba, Haiti, Dominikánská republika, Portorico, Panenské ostrovy (USA), Britské Panenské ostrovy, Saint Kitts — Nevis — Anguilla, Montserrat, Antigua, Guadeloupe, Dominika, Martinik, Saint Vincent, Saint Lucia, Grenada, Barbados, Trinidad a Tobago, Nizozemské antilské ostrovy, Guayana, Surinam, Francouzská Guayana, Brazílie, Venezuela, Kolumbie, Ecuador, Peru, Bolívie, Chile, Argentina, Paraguay, Uruguay, Falklandy	
AUSTRÁLIE A OCEÁNIE	106
Austrálie, Nový Zéland, Papua-Nová Guinea, Šalamounovy ostrovy, Nové Hebridy, Nová Kaledonie, Fidži, Norfolk, Svěřenecké území	

Tichomořské ostrovy, Guam, Nauru, Gilbertovy a Lagunové ostrovy, Tokelau, Ostrovy Wallis a Futuna, Západní Samoa, Východní Samoa, Tonga, Niue, Cookovy ostrovy, Francouzská Polynésie, Pitcairn, Velikonoční ostrov, Havajské ostrovy, Vánoční ostrov, Kokosové ostrovy

SVAZ SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH REPUBLIK

Ruská pravoslavná církev	114
Staroobřadnictví	114
Popovci	115
Bezpopovci	115
Joanité	116
Innokentijejvci	117
Pravá pravoslavná církev (IPC)	117
Praví pravoslavní křesťané (IPCH)	117
Duchovní křesťané	117
Chlystové	118
Skopei	118
Duchoborci	118
Molokané	119
Sobotníci	119
Iljinci	119
Arménskokgregoriánská církev	119
Katolická církev	120
Protestantské církve	120
Baptisté	120
Padesátníci	120
Adventismus	121
Svědkové Jehovovi	121
Mennonité	121
Metodisté	121
Islám	121
Judaismus	122
Buddhismus-lámaismus	122
Jezidismus	122

ZÁKLADNÍ NÁBOŽENSKÉ SMĚRY

KŘEŠŤANSTVÍ

PRAVOSLAVÍ

Organizační a řídicí soustava pravoslavné církve	123
Zvláštnosti pravoslavné věrouky	124
Sociální doktrína pravoslaví	125
Modernismus v současné pravoslaví	125

KATOLICISMUS

Organizační struktura a aparát katolicismu	127
Zvláštnosti katolické věrouky	128
Sociální doktrína katolicismu	129
Modernismus v katolicismu	130

PROTESTANTISMUS

Reformace	132
Dva tábory v reformaci	133

Šíření protestantismu	133
Současné protestantské církve a společnosti	135
Luteránství v současném světě	135
Současná situace kalvinismu	136
Moderní anglikánství	136
Starokatolíci	137
Mennonité	137
Baptismus	137
Kvakeri	138
Methodismus	139
Mormoni	139
Adventismus	139
Svědkové Jehovovi	140
Armáda spásy	140
Křesťanská věda	141
Křesťanské společenství	141
Letniční hnutí	141
Perfekcionisté	142
Valdenští	142
Moravští bratři	142
Zvláštnosti moderní protestantské ideologie	142
Ekumenické hnutí	143

KŘEŠŤANSKÁ VĚROUKA

Vznik křesťanské teologie	144
Staletí věroučného panství	146
Teologická soustava	147
Základní bohosloví	147
Dogmatická teologie	149
Teologie mravní — morálka	151
Exegetika	153
Liturgika	153
Pastýřská teologie	155
Homiletika	155
Patrologie	155
Srovnávací teologie	156
Neprůkaznost křesťanské teologie	157

ISLÁM

Pozemský původ islámu	158
Muslimská věrouka	158
Víra v Alláha	159
Nesmrtelnost duše	159
Poslední soud	159
Ráj a peklo	160
Kult andělů a démonů	160
Dogma o předurčení	161
Sociální podstata islámu	161

JUDAISMUS

Judaistická dogmatika	162
Modernistický judaismus	163
Judaismus a sionismus	165

BUDDHISMUS

Legenda o Buddhovi	166
Buddhistická věrouka	167
Sociální doktrína buddhismu	168
Lámaismus	168
Buddhismus a současnost	169

NÁBOŽENSKÁ MORÁLKA

KŘEŠŤANSKÁ MORÁLKA

Zvláštnosti křesťanské morálky	171
Normy morálky a křesťanská přikázání	172
Křesťanství a humanismus	175
Křesťanský ideál člověka	177
Problém hodnot v křesťanství	178
Božský plán a svoboda osobnosti	179
Křesťanské kritérium mravnosti	180
Křesťanská představa o povinnosti a svědomí	181
Křesťanské a marxistické řešení otázky smyslu lidského života	182
Křesťanství a práce	184
Vzájemný vztah jednotlivce a společnosti z hlediska křesťanství	184
Rodinný a manželský kodex křesťanství	185

MUSLIMSKÁ MORÁLKA

Mravní zásady islámu	187
Cíle mravního ideálu v islámu a prostředky k jeho dosažení	187
V zajetí duševního otroctví	189

MORÁLKA JUDAISMU

Mojžíšova přikázání	190
Morální doktrína talmudu	191
Ideál člověka	191
Žena v morálním systému judaismu	192
Rodinný a manželský kodex judaismu	192
Fatalismus	193
Etický judaismus	193

BUDDHISTICKÁ MORÁLKA

„Osmeronásobná ušlechtilá cesta“ ke spáse	195
Mravní ideál buddhismu	195
„Paňčašila“	195
Vztah k práci	196
Vztah k ženě	196
Morálka lámaismu	197
Sansryn-chüüd	197
Peklo lámaismu	198
Ráj lámaismu	198
„Deset černých hříchů“ a „deset bílých ctností“	199

NÁBOŽENSKÝ KULT

KŘEŠŤANSKÝ KULT

Bohoslužebný kánon	200
Křesťanské svátosti	202

Křest	202
Eucharistie	203
Svatost pokání	204
Břimování	205
Svatost stavu manželského	205
Svatost pomazání nemocných	206
Svěcení kněžstva	207
Křesťanské obřady	208
Modlitba	208
Kult posvátných obrazů	208
Znamení kříže	209
Kult ostatků	209
Kult zázračných ostatků svatých	210
Posvátná místa	210
Kult svatých	211
Křesťanské svátky a posty	214
Velikonoce čili pascha	214
Svátek narození Páně	216
Svátek nejsvětější Trojice	217
Hromnice	218
Svátek zjevení Páně	219
Svátek proměnění Páně	220
Slavný vjezd Páně do Jeruzaléma neboli květná neděle	220
Svátek nanebevstoupení Páně	221
Svátek povýšení svatého kříže	222
Svátek narození Panny Marie	223
Svátek uvedení bohorodičky do chrámu	224
Svátek zvěstování Panny Marie	224
Svátek zesnutí Panny Marie	225
Svátky svatých	225
Posty	226
MUSLIMSKÝ KULT	
Obřady islámu	227
Čtení koránu	227
Modlitba	228
Sunnat	228
Almužny	229
Pouti	229
Kult Ka'by	230
Kult mazárů	230
Muslimské svátky a posty	231
Lailat-ul-kadri	231
Svátek přerušení postu čili bajrám	231
Kurbán-barjám	232
Mírádz	233
Ášúrá	233
Svátek mavljud	233
Pátek	234
Půst	234

ŽIDOVSKÝ KULT

Obřady v judaismu	234
Modlitba	234
Mezuza a cicit	235
Kapores, lulav a tašlieh	235
Košer a trejfe	236
Obřízka	236
Rituální očisty	237
Židovské svátky a posty	238
Pascha	238
Šavuot	239
Sukot	240
Soudný den	240
Posty	240

KULT V BUDDHISMU

Buddhistické obřady a obyčeje	241
Dzul chural	241
Najdany chural	241
Ovó	241
Usu tajalgn	241
Klanění „svatým“ místům	241
Rodinný oltář	242
Modlitba	242
Věra v talismany	242
Güremy a avraly	242
Obřady provázející smrt a pohřeb	243
Buddhistické svátky	243
Cagálga	243
Majdaryn chural	244

NÁBOŽENSKÉ KNIHY

BIBLE

Původ a stav bible. Vztah různých náboženských směrů k bibli.	245
Apokryfy	246
Historický obsah bible	256
Mýty a báje v bibli	256
Bible a staré literární památky	256
Sociálně politické dokumenty	257
Lékařské údaje	257
Náboženské texty a předpisy	258
Sporná místa v bibli	258
Zázraky a proroctví v bibli	259
Biblická podobenství	263
Epištoly apoštolů	264

KŘEŠŤANSKÉ BOHOVĚDNÉ A BOHOSLUŽEBNÉ KNIHY

Bohovědné knihy	264
Bohoslužebné knihy	270

KORÁN	271
TALMUD	273
BUDDHISTICKÁ NÁBOŽENSKÁ LITERATURA	
Tipitaka	276
Vinaja-pitaka	277
Sutta-pitaka	278
Abhidhamma-pitaka	279
Nekanonická literatura buddhismu	280
VÉDY	281
AVESTA	282

PSYCHOLOGIE VĚŘÍCÍCH

ZVLÁŠTNOSTI NÁBOŽENSKÉ PSYCHOLOGIE

Struktura náboženského vědomí	286
Náboženské ideje a představy	286
Náboženské vědomí věřících v socialistické společnosti	287
Teologové a idealističtí filozofové o náboženských emocích	288
Specifika náboženských emocí	288
Náboženský strach	289
Náboženská láska	290
Praktický význam náboženských emocí	290
Náboženské deformace etických hodnot	291
Estetické hodnoty a náboženství	292
Umění jako prostředek překonání náboženského citění	292
Psychologické kořeny náboženství	293
Strach ze smrti a náboženství	293
Jiné emocionální zdroje náboženství	294
Církevní zvyky, obyčeje a tradice	294

NÁBOŽENSKÁ VÍRA

Gnoseologický prvek víry	295
Psychologická stránka víry	297
Zvláštnosti náboženské víry	298

MYSTIKA V MINULOSTI A DNES

O OBSAHU SLOVA MYSTIKA

Mystika v obecném slova smyslu	302
Mystika v užším slova smyslu	302
Sebedefinice mystiky	302
Mystika a náboženství	303
Mystika a věda	303

STRUČNÝ PŘEHLED DĚJIN MYSTIKY

Prehistorická mystika	304
Mystika starověkých civilizací	305
Chaldejská mystika	305
Astrologie	305
Mantika	305
Kabala	306

Středověká mystika	307
Skandinávský epos	307
Mystika písmen. Runy	307
Kladivo na čarodějnice	307
Mystika v nové a nejnovější době	308
SPIRITISMUS	
Z dějin spiritismu	309
Moderní spiritismus	309
TEOZOFIE	310
MANTIKA	
Věšectví a jeho typy	311
Koskinomantie	311
Bibliomantie	311
Rapsodomantie	312
Ornitomantie.	312
Astrologie	312
Mantika a současnost	312
ČARODĚJNICTVÍ	
Druhy magických úkonů	313
Magie v naší době	314
VĚDECKÝ A NÁBOŽENSKÝ SVĚTOVÝ NÁZOR	
Řešení základní otázky filozofie	315
Vznik náboženských a vědeckých představ o vnějším světě	315
Vědecký a náboženský světový názor na poznání světa	317
Vztah vědeckého a náboženského světového názoru k rozumu	318
Společenský význam náboženského a vědeckého světového názoru	319
Věda a náboženství o vývoji společnosti	320
Světový názor a exaktní vědy	321
Věda a náboženství o uspořádání vesmíru	322
Věda a náboženství o původu a podstatě člověka	324
Vědecká prognóza a církevní proroctví	325
Spekulace náboženství s nezodpovězenými otázkami vědy	327
Vnitřní rozpornost náboženského světového názoru	328
VÝSTAVBA KOMUNISMU A NÁBOŽENSTVÍ	
NÁBOŽENSTVÍ A CÍRKEV V PODMÍNKÁCH SOCIALISMU	
Socialistické vztahy a náboženství	330
Sociální faktory podporující zbožnost obyvatelstva	331
STÁT A NÁBOŽENSTVÍ	
Vykořisťovatelský stát a náboženství	333
Církev v carském Rusku	334
Socialistická revoluce a náboženství	334
Sovětské zákonodárství o náboženském kultu	335
ZPŮSOBY PŘEKONÁVÁNÍ NÁBOŽENSTVÍ	
Společenský pokrok a náboženství	337
Náboženství v ideologickém boji	338
Jak se komunisté stavějí k náboženství	341
Ateistická výchova	343